

СЕКЦІЯ 9

ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

УДК 930.25:35.07

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ PRESERVATION OF CULTURAL VALUES IN THE PROCESS OF TERRITORIAL RECOVERY

Лівандовська Олена Артемівна, асистент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Livandovska Olena Artemivna, Assistant at the Department of Public Administration and Administration and International Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

livandovskaolena1997@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2676-8635>

Збереження культурних цінностей під час відновлення територій є важливим завданням сучасного управління розвитком громад. Культурна спадщина – це не лише матеріальні об’єкти, а й основа національної ідентичності, історичної пам’яті та соціальної згуртованості. У період масштабних руйнувань, спричинених збройним конфліктом, її захист стає критичним чинником сталого розвитку та відновлення громад.

В умовах війни зростає загроза втрати пам’яток архітектури, археологічних об’єктів, музейних колекцій і нематеріальної спадщини, що підриває історичну тяглість територій та ускладнює післявоєнне відновлення. Ситуацію погіршує відсутність в Україні ефективної системи моніторингу й регулювання стану культурних об’єктів. Нестача цифровізації, фінансування та технічних ресурсів у культурних інституціях створює ризик втрати цінностей без належної документації та планів реставрації [1].

У цих умовах особливо важливо спиратися на міжнародні стандарти та правові механізми, що визначають рамки захисту культурних цінностей під час конфліктів. Гаазька конвенція 1954 року підкреслює значення культурних об’єктів для світової спадщини та зобов’язує держави забезпечувати їхню

охорону. Збереження таких об'єктів сприяє культурному, соціальному й економічному відновленню громад, які постраждали від війни [2].

Міжнародні документи ООН, зокрема Рекомендація про збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека, акцентують на необхідності активної участі держави та місцевих громад у захисті спадщини. Вони наголошують, що доступ до культурних ресурсів формує взаєморозуміння, підтримує соціальний добробут і зміцнює стійкість постконфліктних територій. Такі підходи узгоджуються з українським законодавством, яке також визначає культурну спадщину важливим елементом розвитку громад [3].

З огляду на міжнародні стандарти та наявні виклики важливо спиратися й на практичний досвід, який довів свою ефективність у процесах відновлення культурної спадщини. Дослідження показують, що успішне збереження культурних цінностей потребує комплексного підходу, який поєднує управлінські рішення, правові механізми та участь місцевої спільноти.

Серед ефективних практик, що застосовуються під час відновлення територій, важливими є кілька напрямів. Важливим напрямом є оцінка та документація, яка забезпечує фіксацію стану об'єктів і створення базових описів для подальшого планування відновлення. Наступним є визначення пріоритетів, що дає змогу відібрати найбільш значущі об'єкти з огляду на їхню історичну та культурну цінність. Юридичний та етичний супровід охоплює правовий захист пам'яток і залучення громади до процесу ухвалення рішень. Ще одним ключовим напрямом є залучення громадськості, включаючи мешканців і молодь, що сприяє зміцненню локальної ідентичності та соціальної згуртованості [4].

Застосування цих підходів підтверджується практикою українських громад. У Львові, який має статус об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО, Бюро спадщини координує реставраційні проєкти, проводить освітні програми та популяризує історичні пам'ятки серед мешканців і молоді війни

[5]. У Чернігові після обстрілів 2022 року понад сотню пошкоджених культурних об'єктів відновлюють спільно влада та громада, зокрема Спасо-Преображенський собор та інші сакральні пам'ятки війни [6].

Такі ініціативи забезпечують фізичне відновлення й збереження символічного значення об'єктів, формують національну та локальну ідентичність, підтримують історичну пам'ять і самоусвідомлення населення як частини спільної історії та культури [7].

На локальному рівні громади можуть стати активними учасниками збереження спадщини через волонтерські ініціативи, краєзнавчі проєкти та культурно-освітні програми, які підтримують молодь і громаду у відновленні та популяризації власних традиційних практик.

Збереження культурної спадщини – це не лише робота реставраторів, архітекторів чи музейних працівників, а комплексний міждисциплінарний процес, що об'єднує оцінку стану об'єктів, планування відновлення, участь громади та правове забезпечення. Він вимагає системного підходу до моніторингу об'єктів, інтеграції спадщини у відновлення територій, залучення місцевої громади, особливо молоді, та підтримки держави.

Виконання цих умов створює основу для сталого відновлення територій та збереження культурної ідентичності громад. Збереження спадщини є стратегічним ресурсом розвитку, який формує національну ідентичність, зміцнює соціальну згуртованість і відкриває економічні перспективи через туризм, освіту та культурні індустрії. Відновлення територій має інтегрувати культурну спадщину у сучасні процеси розвитку, щоб пам'ять поколінь стала основою сталого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках від 28.03.2025 № 293-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/293-2025-%D1%80?utm_source=chatgpt.com#Text

2. Human Rights Watch. Нищення культурної спадщини. Наслідки застосування вибухової зброї під час збройних конфліктів та заходи для покращення захисту. 2024. URL: https://www.hrw.org/uk/report/2024/04/18/387811?utm_source=chatgpt.com
3. Рекомендація про збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека внаслідок проведення громадських чи приватних робіт: міжнародний документ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_723?utm_source=chatgpt.com#Text
4. Олійник О., Чижевський О. Засади відновлення культурної спадщини в умовах повоєнної відбудови України. Теорія та практика дизайну. Вип. 31. 2024. С. 53–60
5. Бюро спадщини Львова : офіційний сайт. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua>
6. Міністерство культури та стратегічних комунікацій. Відновлення культурної спадщини на Чернігівщині. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/na-chernigivshhyni-obgovoryly-vidnovlennya-kulturnoyi-spadshhyny-shho-postrazhdala-unaslidok-okupacziyi/>
7. Тарангул Л. М., Чернікова І. В., Дрогомирецька Л. Р. Збереження історико-культурної спадщини України як чинник національної ідентичності. Культурологічний альманах. 2024. № 1. С. 147–159.